

КОМПОЗИЦІЙНО-ПРОСТОРОВІ ВИРІШЕННЯ КЛАСИЦИСТИЧНОГО ПАЛАЦОВО-ПАРКОВОГО МАЄТКУ НА СХІДНОМУ ПОДІЛЛІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У даній статті визначено характерні риси планування маєтку палацово-паркового ансамблю стилю класицизм кінця XVIII початку XX століття, що розташовувались на Східному Поділлі. Встановлено вплив ландшафтних особливостей території забудови на композиційно-просторові рішення палацових комплексів з урахуванням природничих чинників.

Ключові слова: палац, класицизм, композиційне планування, маєток, стиль, архітектурні особливості.

Abstract

This article defines the characteristic features of planning the estate of the palace and park ensemble of the classic style of the late XVIII century of the XX century, that were located in the Eastern Podillia. The influence of landscape features of building territory is set on the composition spatial decisions of palace complexes taking into account natural factors.

Keywords: palace, classicism, compositional planning, estate, style, architectural features.

Вступ

Зведення палацово-паркових комплексів – це різносторонній процес взаємодії особливостей історичного періоду розвитку регіону (що знайшло своє відображення в стилістичному вирішенні палацової архітектури та композиційних прийомах організації паркових зон) та особливостей світогляду, освіченості та смаків власника маєтку.

Не висвітленою є проблема встановлення взаємозв'язку ландшафтних особливостей регіону з композиційно-просторовими рішеннями класицистичного палацово-паркового ансамблю на Вінниччині.

Метою дослідження є визначення композиційно-просторових особливостей маєтків палацово-паркової архітектури стилю класицизм на Східному Поділлі.

Результати досліджень

Одним з найважливіших чинників у виборі композиційного планування палацових маєтків Східного Поділля кінця XVIII – початку XIX століть були особливості природного ландшафту. Архітектурні ансамблі, створені під тогочасними впливами французької, польської та російської архітектурних шкіл і регіональних традицій, притаманна своєрідність у вирішенні функціонально-просторової композиції та гармонійна єдність з різноманітним рельєфом, багатими лісами та садами та наявністю безлічі природних водоймищ [1].

Регіональні відмінності території Східного Поділля та соціо-культурні особливості землевласників позначились на облаштуванні внутрішнього образу маєтків. У побуті все свідчило про їх багатство: незліченна челядь, збірки живопису, книги з золотими корінцями в бібліотеках, старовинні меблі, архітектура, парки, коні, полювання, розкішні екіпажі, бали, свята, прийоми, де все надзвичайно вишукане [2]. У дворах трохи скромніших маєтків спосіб життя був дещо спрощений.

Формування просторової структури маєтків за межами сільських місцевостей, або на окраїнах населених пунктів, дозволяло використовувати велику територію, з залученням водоймищ, лісів, садів, створювати штучні озера та засаджувати нові парки (палацово-паркові ансамблі в Тульчині, Антополі, П'ятничанах).

Характерною особливістю влаштування палацово-паркових об'єктів за природними чинниками було розміщення водойми в безпосередній близькості до палацу [1]. Композиційно сплановано маєтки таким чином, що із вікон паркового фасаду палацу, який стояв переважно на підвищенні

пагорба та помірно спадав до ставка чи озера, відкривався вигляд на оточуючий ландшафтний парк або панораму села, що знаходилося на другому березі.

Вплив ландшафту також позначався на просторовій орієнтації основного архітектурного центру ансамблю відносно сторін світу, рельєфного підвищення, а також на функціонального зонування палацової та паркової зон. Адже усі палацові комплекси на Східному Поділлі, збудовані у стилі класицизм – це замські панські ансамблі, з симетрично-осьовою організацією території маєтку, головних та службових споруд, де палац – це ядро композиції посеред ландшафтного парку, який часто переходить у ліс чи сад, з безліччю видів декоративних та фруктових дерев, з річками та озерами [3]. Шляхетні власники з їх впливовим соціальним статусом та фінансовими можливостями запрошували до створення своїх палаців відомих архітекторів Д.Мерліні, Франц Боффо, Ф. Мехович, Лоренц Гейдон, Іржи Стіброл та ін., та паркобудівничих Д.Міклер, Зеннгольц, Франтішек Томаєр [4].

При забудові палацових комплексів на Східному Поділлі приділялась влаштуванні парадної частини, решта будівель підпорядковувалася основному об'єкту [5]. Господарські, службові споруди розташовуються ближче до центрального об'єкта, рідше по колу або по периметру забудови.

Спосіб життя шляхтичів зумовлював розподіл між зонами ансамблю і створював чітку структуру композиції – парадна зона, до якої входила територія перед палацом, палац, регулярна частина парку, приватна зона ряд флігелів, кухонь, стаєнь, манежів тощо. Зв'язок між ними налагоджувався рядом алей.

Парадний двір зі сторони заїзду до плацу переважно, оформлювався геометрично врегульованими газонами та квітниками. Решта оточуючого парку, мала більш інтимний характер, утворювалася за допомогою безлічі алей, водоймищ, острівців та галявин. Відслідковувалося застосування малих архітектурних форм альтанок, павільйонів, фонтанів, копій античних скульптур, стилістично та композиційно поєднаних з основною будівлею ансамблю (палац Потоцьких в Печері, палац Чарномського в Чорномині).

Висновки

1. Закономірності архітектурно-планувальної організації палацово-паркових ансамблів полягали у композиційній єдності головних будівель комплексів, допоміжних приміщень, малих архітектурних форм і паркових територій.

2. Аналіз природних чинників дозволяє зробити висновок про те, що в кожному окремому об'єкті та в усіх палацах загалом, саме унікальні особливості географічного ландшафту Вінниччини були основою при виборі композиційних і планувальних рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Тимофієнко В.І., Єрошев В.Ю. Українська садибна архітектура другої половини XVIII ст. – першої третини XIX ст. – К.: НДІТІАМ, 1993. – 44 с.
2. Темірова Н. Р. Поміщики України в 1861-1917 рр.: соціально-економічна еволюція. Донецьк: ДонНУ, 2003. – 319 с.
3. Ожегов С. С. История ландшафтной архитектуры: Краткий очерк. - М.: Стройиздат, 1993. – 240 с.
4. Aftanazy Roman. Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej. T. 10 a. Materiały do dziejów rezydencji. – Wrocław, Warszawa: 1997.- 774s.
5. Історія української архітектури // Ю.С. Асе-єв, В.В. Вечерський, О.М. Годованюк та ін. / За ред. В.І. Тимофієнка. – К.: Техніка, 2003. – 472 с.:іл.

Хороша Оксана Іванівна — аспірант кафедри БМГА, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: ksyun@ukr.net

Науковий керівник: **Смоляк Володимир Вікторович** – к. арх., доцент кафедри БМГА, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Oksana Khorosha – graduate student, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: ksyun@ukr.net

Supervisor: **Smolyak Vladimir** – k. Arch., docent, Vinnytsia National Technical University. Vinnytsia.